

огляду на часовий контекст (автори і перекладачі – люди ХХ ст.).

Довгий час українців і росіян об'єднувала радянська держава, що дає підстави говорити про адекватне сприйняття українцями гуманістично-сатиричного пафосу "Дванадцяти стільців". Навіть наші найближчі західні сусіди – поляки – не розуміють комізму цього роману.

В цілому українські відповідники фразеології роману Іллі Ільфа та Євгена

Петрова "Дванадцять стільців" у тексті М. Пилинської та Ю. Мокрієва узгоджується з образністю оригіналу та коректно вписується в художню канву перекладу.

Література

1. Гужанов С. Типы потенциальной и фактической интерференции в русской речи на Украине //Двуязычие в советском обществе. – К., 1978. – С. 168 – 169.
2. Зайченко Н., Коваль-Костинська О., Паламарчук О. Національно-культурний компонент мовної семантики як перекладознавча проблема //Мовознавство. – 1998. – № 2 – 3. – С. 179-186.
3. Зорівчак Р. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). – Львів, 1989. – 216 с.
4. Ильф И., Петров Е. Двенадцать стульев. Золотой телёнок. Романы. – Одесса: Маяк. 1990. – 608 с.
5. Ильф И., Петров Е. Дванадцять стільців; Золоте теля: Романи /Пер. з рос. М. Пилинська, Ю. Мокрієв. – К., 1989. – 598 с.
6. Малиновська І., Воїнов В. Переклад як метаморфоз //Вісник Київського національного університету. Іноземна філологія. – К. – 2003. – № 34 – 36. – С. 148-150.
7. Олійник І., Сидоренко М. Українсько-російські і російсько-український словник. 2-е вид., доп. та перероб. – К., 1978. – 448 с.

Катерина Іванина

наук. керівник – доц. Т.П Вільчинська

ПРИСЛІВНИК У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО:ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Українську поезію сьогодні важко уявити без Ліни Костенко. В її дивовижному за красою і силою поетичному голосі гармонійно поєдналися зворушлива ніжність і твердість духу справжнього борця. Вона прийшла у світ української поезії в обнадійливий час, коли молоде покоління шістдесятників потужно заявило про світанок нового дня в мистецтві і суспільстві. Довгих шіснадцять років Л. Костенко була відлучена від читача, та ніщо не могло змусити мужню жінку писати на догоду можновладцям. Поетеса писала за велінням власного серця і робила все можливе, аби прорватися до читача.

Л. Костенко входить до невеликого кола тих митців, які завжди, попри всі перешкоди, несли слово правди своєму народові. І це дуже важливо. Адже національну самосвідомість не можна формувати без почуття національної гордості. Поетеса не уявляла себе поза інтересами народу, її слово падає "зерням у рідній борозні". У цьому поетичне кредо Л. Костенко. Справді, нелегко, але й вельми почесно бути "біографами народу". Ця думка повторюється у різних її поезіях і часто поєднується з твердженням: творчість художників слова повинна посідати важливе місце в духовному світі людей.

Поезія Л.Костенко – справжня, неповторна в найглибшому сенсі цього слова. Але виявляється, що неповторність індивідуальної манери Л. Костенко якраз закорінена в українській мові. В цьому прихований певний парадокс не тільки ідіостилю поетеси, а й поетичної творчості взагалі. Як би настійно не звучало відречення поета від слів. Мови, але справжній талант розкриває у цій мові невідомі раніше смислові та естетичні цінності. Моделюючи семантику можливих світів, поетеса визначає еволюцію самої мови як національного скарбу. Мова в даному контексті постає у двох іпостасях: поетична мова і загальнонародна мова.

Поетична мова – традиційна за своєю природою, з "нервовими вузлами", "образами нічиїми, Божими". Взяти хоча б образ храму, що становить собою метафору світу. Сполучуваність узагальненого слова-образу з присвійним займенником розкриває потенції його нюансування, що й ілюструють рядки Л. Костенко:

Мені сниться мій храм. Мені сняться золочені бані

У високому небі обгорілої віри хрести [2;535].

Індивідуальний стиль Л. Костенко простежується у її вмінні відчувати і передавати семантичні глибини звичайних слів, що лягають в основу образності порівнянь:

Я втомлена, як квіти восени, –

Котрі вже часом хочуть залишитись

Лише в далекій пам'яті дощів... [2;535],

а також метафор, епітетів:

І тільки зорі сяяли незвично,

Напівпритомно марила душа... [3;143].

Як неперевершений знавець української мови, Л.Костенко вміло, талановито використовує не лише її багаті лексико-стилістичні можливості, що проявляються у використанні різних тематичних груп лексики, різноманітних тропів, а й широко представляє у своїх віршах різні лексико-граматичні розряди слів, або частини мови. Якщо іменники і дієслова традиційно є ядерними частинами мови, то цікаво було простежити, яке місце у її творчості займають прислівники.

Проведені спостереження засвідчили, що прислівники у поезіях Л. Костенко характеризуються значною семантико-стилістичною гнучкістю, активним функціонуванням в галузі стилістичних явищ та здатністю збагачувати виразові засоби мови. Виконуючи у процесі мовлення свої власні семантико-стилістичні функції, вони разом з тим значною мірою розвивають певні якості інших слів, словосполучень та речень, вносять нові відтінкові елементи, увиразнюють їх функціональні можливості.

У віршах Л.Костенко майже однаковою мірою представлені означальні та обставинні прислівники. Серед перших домінують якісно-означальні, нерідко вжиті у формі ступенів порівнянь. Наприклад:

Отак як є. А може бути гірше.

А може бути зовсім, зовсім зле [2;43].

Серед обставинних переважають прислівники часу і місця, що називають зовнішні обставини дії. Наприклад:

Чого дивлюся в море у тумани,

Чого, як тінь, блукаю уночі [3;376].

Подібний висновок можна зробити і про структурні особливості прислівників у віршах Л.Костенко. Знову ж таки майже однаково розподіляються у її поезіях первинні прислівники і вторинні. Первинні традиційно вважаються займенникового походження, це такі, як: *там, тут, так, коли, інколи, туди, куди, сюди, тоді, звідки* та інші. Наприклад:

І так нам вільно, так повільно,

Таке роздолля степове! [3;65].

Вторинні є результатом адвербіалізації, хоча на сучасному етапі розвитку мови вони розглядаються нерідко як приклади морфологічного словотворення. Наприклад:

Я по-латині: аморе, амо!

Невже від цього рятунку немає? [3;120].

Пислівники виявляють свої синтаксичні функції насамперед у тому, що служать своєрідними означеннями до прикметників, дієслів та інших прислівників. Прилягаючи до інших слів, вони конкретизують їх значення, диференціюють, вказують на певні деталі, виділяють окреме від загального тощо. Наприклад:

Умер проїздом. Корсунь спав, байдужий,

Що десь сьогодні, вчора чи торік [3;240].

Прислівники підсилюють назви ознак, уточнюють, підкреслюють, перетворюють їх на експресивні факти мовлення. При дієсловах вони підсилюють вираження певної акції, діяльності, а при прикметниках створюють відтінок епітетного типу, виносячи іноді на поверхню їх метафоризовані ознаки. Наприклад:

Пасуться тіні вимерлих тарпанів,

Навипиньки ходять сутінки і сни [2;44].

Виступаючи у функції означень до прикметників, прислівники увиразнюють ступінь ознаки. Наприклад:

Так багато на світі горя,

Люди, будьте взаємно красивими! [2;193].

Заступаючи іноді прикметники, прислівники виконують їх безпосередні функції – пояснення іменників. Вони виступають своєрідними значеннями-епітетами навколо іменників, що створює значний стилістичний ефект. Наприклад:

Так ніжно, так беззахисно, так віддіно,

Так всупереч тверезому уму [2;287].

У складі прислівників є досить велика група слів, виразних за своїм семантико-

стилістичним наповненням, які функціонують переважно в художньому та розмовному стилях. Паралельно з ними існують стилістично більш нейтральні слова чи словосполучення (*добре, зненаціка, несподівано, раптом* та інші). Ці прислівникові структури як готові та відстояні утворення осмислюють контексти, увиразнюють та художньо забарвлюють їх. Наприклад:

І раптом, – Боже! – після того чаду,

І тарапати, рівної нулю, –

Я чую дощ. Він тихо плаче правду.

Що я когось далекого люблю [2;44].

Загалом, мова творів Л.Костенко насичена, експресивна, звучить природно, переконливо. Завдяки вмілому використанню різних за структурно-семантичними особливостями прислівників, авторка створює неперевершені описи природи, сцени кохання тощо. Читаючи її поезію, не можна приховати захоплення красою і вишуканістю поетичного вислову. А вона, справді-бо геніальна поетеса, боїться слів, їй страшно взяти в руки перо і почати віршувати:

Страшні слова, коли вони мовчать,

Коли вони зненацька причаїлись,

Коли не знаєш, з чого їх почать.

Бо всі слова Були уже чиймись [2;75].

Література

1. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наук.думка, 1984. – 250с.
2. Костенко Л.В. Вибране. – К.: Дніпро, 1984. – 551С.
3. Костенко Л.В. Над берегами вічної ріки. – К.: Рад. письменник, 1977. – 158с.
4. Пономарів О.Д. Стилістика української мови: Підручник. – 3-тє., вид., перероб.і доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248с.

*Марія Ісаєва
наук. керівник – доц. В.Т. Боднар*

УЛАС САМЧУК І ОЛЕНА ТЕЛІГА: ТВОРЧІ І ОСОБИСТІ ЗВ'ЯЗКИ (НА МАТЕРІАЛІ СПОГАДІВ "НА БІЛОМУ КОНІ", "НА КОНІ ВОРОНОМУ")

У статті йдеться про видатного українського письменника Уласа Самчука і яскраву поетесу, громадську діячку Олену Телігу. Вони були знайомі – спочатку, сказати б, "заочно" – Олена читала романи У. Самчука, а він добре знав, високо цінував творчість молоді поетеси. Єднало їх і те, що в переддень знайомства обоє були емігрантами, пильно стежили за перебігом подій у Європі, де вже пахло війною, погляди обох скеровувались на схід, Уласа – до рідної Волині, Олени – до Києва. Особливе місце в творчості У. Самчука посідає диалогія мемуарів – "На білому коні" (1972) і "На коні вороному" (1975), обидві вийшли у Вінніпегу у Товаристві "Волинь". Через усі спогади чи не наскрізною лінією проходять взаємини двох видатних українців. "До цього часу ми не були близькими, мало про себе знали, ніколи не зустрічалися, не були особисто знайомі, ніколи навіть не листувалися. Я знав її лише як авторку невеликої кількості віршів, і це все. Мало що більше Олена знала про мене" [5, 73].

Отже, переддень війни, Прага. Тут у 20-30-х роках згуртувалось чимало політичних діячів доби УНР, борців за незалежну Україну, діячів культури, письменників, працював Вільний український університет. У вільні години багатьох вабила екзотична кав'ярня із назвою "Полтава". Тут можна було зустріти, щиро погомоніти з Володимиром Кубійовичем, Святославом Гординським, Олександром Кандибою, більше знаним як Олесь, його сином Олегом Ольжичем, Едвардом Козаком, одним з ватажків Холодноярської республіки, письменником Горліс-Горським та багатьма іншими. У той час Олена з чоловіком Михайлом Телігою жила у Варшаві та Кракові, але й навідувалася до Праги. Тут після втечі з Києва Оленин батько професор І.Шовгенів працював ректором Української господарської академії і вже читав лекції українською.

Познайомились Улас і Олена перед самою війною – у тій самій "Полтаві". Пригадую цю зустріч, зазначав письменник, у подробицях. Надворі накрапає. Біля третьої години по обіді. Гостей небагато. І враз по сходах вниз легко збігає, здалося, дівчина років двадцяти у прозорому пластиковому плащі. Хтось шепнув: "Олена!" Та Олена, що писала: "*Залізну силу, що не має меж. / Дихання Боже в сльози перетопить*" [4, 720]. Виявилось – елегантна пані років тридцяти, з темно-бронзовим волоссям, злегка кирпатим, кокетливим носиком,